

ILGAZ İLÇESİNİN YÖNETSEL COĞRAFYA ANALİZİ

Okan TÜRKAN¹

Öz

Kamu hizmetlerinin yapılacak planlar çerçevesinde oluşturulmasında ve mekâna yansıtılmasında, yönetsel coğrafya görev almaktadır. Yönetsel coğrafya araştırmalarının artması, yönetsel bölünüşün oluşturulmasında ve oluşturulduktan sonra ortaya çıkan aksaklıkların tespit edilmesi ve giderilmesi açısından önemli çıktılar üretecektir. Çalışmanın amacı Ilgaz ilçesinin yönetsel coğrafya analizini yaparak bu konudaki boşluğu doldurmak ve bu alanda bilgi gereksinimi olan kurum ve kuruluşların istifade edebileceği verileri oluşturmaktır. Bu çerçevede çalışmanın amacına uygun olarak literatür taranarak detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Araştırma kapsamındaki idari ünitelerin sınırları, köyler ve bağlılarının güncel ad ve sayılarına ilgili kamu kurumlarından ulaşılmıştır. Ilgaz ilçesine bağlı köy idari alanlarının sınırları revize edilerek sayısallaştırılmış ve elde edilen tüm veriler haritalandırılarak analize tabi tutulmuştur. Ilgaz, biri kentsel 75'i köy olmak üzere 76 idari alana sahiptir. İlçede ortalama nüfus büyüklüğü 85 kişi olsa da toplam nüfusları 50 kişiden daha az olan 25 köy idari alanı vardır. Nüfusu düşük olan bazı köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılması gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ilgaz, yönetsel coğrafya, yönetsel bölünüş

ADMINISTRATIVE GEOGRAPHY ANALYSIS OF ILGAZ DISTRICT

Abstract

Administrative geography plays a role in reflecting public services to spaces. Increasing administrative geography research will produce important data for detecting and solving the problems related to an administrative division. The aim of the study is to analyze the administrative geography of Ilgaz district and to create data in this field. In this context, the literature has been searched in accordance with the purpose of the study. The borders, current names and numbers of administrative units within the scope of the research have been reached from the relevant public institutions. All the data obtained by revising the boundaries of the village

¹Dr. Öğretim Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, okanturkan@karatekin.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5575-0322.

administrative areas of Ilgaz district have mapped and analyzed. Ilgaz has 76 administrative areas, one of which is urban and 75 of which are villages. Although the average population size in the district is 85 people, there are 25 village administrative areas with a total population of fewer than 50 people. The legal entity of some villages with low population needs to be removed.

Keywords: Ilgaz, administrative geography, administrative division

Giriş

Devlet, belirli bir insan topluluğunun, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olmasıyla oluşan, hukukî kişiliğe sahip devamlı bir teşkilattır (Gözler, 2016, s.6). Başka bir ifadeyle devlet, yönetimi altındaki belli bir arazi üzerinde yer alan doğal ve beşeri coğrafya unsurlarının bugünkü ve gelecekteki tasarruf hakkını elinde bulunduran bir örgüttür. Devlet, tasarrufu içerisinde bulunan doğal ve beşeri kaynakların planlamasını yaparak ülke arazisinde güncel ve olası bir takım kamusal süreçleri işletir. Devletlerin hüküm sürdükleri ülke arazileriyle ilgili esasları coğrafi ortamla ilişkilendirerek ele alan sosyoekonomik coğrafya dalı olan yönetsel coğrafya, devletin bu alanda yaptığı ve yapacağı her türlü düzenlemenin doğal coğrafya koşullarına ve sosyoekonomik yapıya uygun olup olmadığını araştırarak bu yönde yapılacak planlamalara yön vermeyi merkeze alır (Darkot, 1961, s.1; Koday ve Erhan, 2008, s.232). Ülke arazisinin yasalarla belirlenmiş bir şekilde kontrol altında tutulması, ülkedeki kamu hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi ve denetlenmesiyle ilgili tüm icraatlar yönetsel faaliyet kapsamındadır. Ülke alanları içindeki her türlü yönetsel faaliyetin coğrafi şartlara olan bağımlılığının ortaya çıkarılması gündeme geldiğinde yönetsel coğrafya devreye girmektedir (Özçağlar, 2005, s.2-5). Yönetsel coğrafya, ülkelerde yönetsel bölünüşe göre ortaya çıkan yönetsel alanların coğrafi esaslar dâhilinde analizini yapmakta ve kamu yönetiminin işleyişteki mekânsal etkilerini araştırmaktadır (Özçağlar, 2015, s.19).

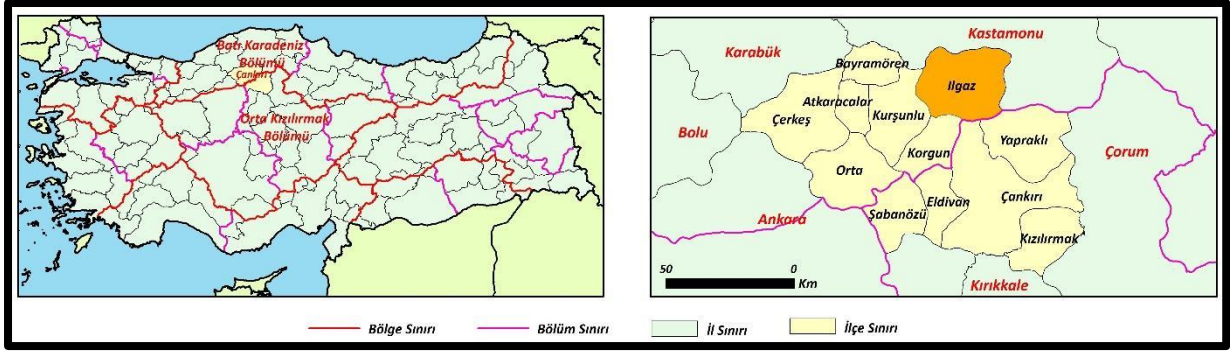
Devlet yönetimi altında bulunan arazilerin tamamı mülk veya ülke olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple Arapça'da devlet arazisi olarak adlandırılan mülk, sadece ülke topraklarını değil aynı zamanda ülkedeki su kaynaklarını ve ülke sınırları içerisindeki coğrafi mekânın tümünü kapsamaktadır (Özçağlar, 2005, s.5). Merkezi veya başka bir söyleyişle merkezden yönetim anlamına gelen mülki idarenin ülkemiz dâhilinde işlerliği hiyerarşik bir yapılanmayla mümkün olmaktadır. Bu hiyerarşik yapılanmanın işler hale gelmesi merkez ve taşra olmak üzere birtakım örgütlenmeler üzerinden gerçekleşmektedir. Devletin yerine getirdiği veya getireceği hizmetlerin, planlamaların ve/veya organizasyonların ülkenin ilgili kesimlerine yayılabilmesi için merkezi örgütlenmenin hiyerarşik tavanında Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu, bunun altında da taşra örgütlenmesi olarak adlandırabileceğimiz il ve ilçe

örgütleri bulunmaktadır. Bu bağlamda üst kademedeki Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu olmak üzere bağlı birimler tarafından yönetilen ülkemizin yasalarca sınırları belirlenmiş olarak yönetim alanlarına bölünmesiyle mülki idare bölünüş alanları ortaya çıkmış olur (Özçağlar, 2005, s.5; Türkan, 2017, s.40). Bu mülki idari bölünüş Özçağlar'ın tespitlerine göre tabandan tabana doğru; mülki idare bölgeleri, mülki idare bölümleri ve tabanı oluşturan idari alanlar ile hazine arazilerinden oluşmaktadır. Bu belirlemede mülki idare bölgeler illere, mülki idare bölümleri ise ilçelere karşılık gelmektedir (Özçağlar, 2005, s.5). Dolayısıyla Türkiye yönetsel anlamda illere, iller de alt birim olarak ilçelere ve tabanda da köy ve/veya kentsel idari alanlara bölünmüş durumdadır.

Kamusal hizmetlerin mekâna yansıtılmasında, yapılacak planların hedef doğrultusunda oluşturulmasında yönetsel coğrafya görev almak durumundadır. Bunun için ülkemizde başta en büyük mülki idare bölge olan iller olmak üzere daha alt düzeyde mülki idare bölümleri ile köy ve/veya kentsel idari alanlarla ilgili analizlerin yapılması ülkemizin yönetsel coğrafyasının daha iyi anlaşılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bunlara ek olarak idari coğrafya araştırmalarının artması yönetsel bölünüşün oluşturulmasında ve oluşturulduktan sonra ortaya çıkan aksaklıkların tespit edilmesi ve giderilmesi açısından da önemli çıktılar üretecektir (Kocaman, Kaya ve Korkusuz, 2015, s.599-600; Yazıcı, Koca ve Koca, 2010, s.111; Yürüdü ve Başbüyük, 2002, s.84).

Araştırma Sahası

Araştırma sahasını oluşturan Ilgaz ilçesi, Karadeniz Bölgesinin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer almaktadır. Ilgaz ilçesi yönetsel olarak Çankırı iline bağlı olup iklim ve bitki örtüsü bakımından Karadeniz ile Orta Anadolu Bölgeleri arasında geçiş özelliği gösteren bir sahada bulunmaktadır. Çankırı ili arazilerinin bir kısmı Orta Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümü, bir kısmı ise Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer almaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan Çankırı ili çevresindeki altı il ile komşudur. Kuzeyde Kastamonu ve Karabük, batısında Bolu ve Ankara, güneyinde Ankara, Kırıkkale ve Çorum, doğusunda ise Çorum ve Kastamonu illeri arazileriyle çevrilidir. Çankırı ilinin kuzey kesiminde yer alan ve ilçe yönetsel alanının tamamı Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan Ilgaz ilçesi, kuzeyde Kastamonu'nun merkez, Araç ve İhsangazi ilçeleri, doğusunda Kastamonu'nun Tosya ilçesi, batıda Kurşunlu, güneyde Korgun ve Çankırı merkez ilçe ile güneydoğuda Yapraklı ilçesiyle çevrilidir (Şekil 1).

Şekil 1. Ilgaz ilçesinin lokasyon haritası

Amaç, Veri Kaynakları ve Yöntem

Çalışmanın amacı Ilgaz ilçesinin yönetsel coğrafya analizini yaparak bu konudaki boşluğu doldurmak ve bu alanda bilgi gereksinimi olan kurum ve kuruluşların istifade edebileceği verileri oluşturmaktır. Bu çerçevede araştırmanın giriş bölümünde öncelikle yönetsel coğrafya ve çalışma sahası hakkında genel bilgiler verilmiştir. Türkiye'nin mülki idare alanlarıyla ilgili olarak başta coğrafyacılar olmak üzere konuyla ilgili çalışmalarını olduğu düşünülen diğer disiplinlerin yapmış olduğu araştırmalar taranarak detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin idari teşkilat yapısı içinde mülki ve mahalli idarenin yeri ve yönetim organizasyonu hakkındaki bilgiler T.C. Anayasası 5442 sayılı İller İdaresi Kanunu, 442 sayılı Köy Kanunu ve 5216-5272 sayılı yeni Belediye Kanunlarından elde edilmiştir. Bunların dışında İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü'nün elektronik ortamda yayınladığı bilgilerden de büyük ölçüde faydalanılmıştır. Araştırma kapsamındaki köyler ve bağlılarının güncel ad ve sayılarına İçişleri Bakanlığının Mülki İdare Bölümleri e-İçişleri Projesi sisteminden ulaşılmıştır. Araştırmada kullanılan güncel nüfus bilgileri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden temin edilmiştir.

1980-1981 yıllarında “Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı” tarafından belediye teşkilatı bulunan kentsel idari alanlar dışında kalan köy yönetsel alanlarının sınırları ilk defa Köy Envanter Etüdü adıyla bilinen çalışmalar kapsamında 1/25000 ölçekli topografya haritalarından yararlanılarak aydınlatılmıştır (Özçağlar, 2005, s.23). Ilgaz ilçesine bağlı köy yönetsel alanlarının sınırları söz konusu bu haritaların gözden geçirilip revize edilmesiyle elde edilmiştir. Yapılan bu revize çalışmaları, köylerin morfolojik özellikleri dikkate alınarak, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün internet ortamında yayınladığı köy sınırlarını da içeren harita bilgi bankasındaki veriler ile köy muhtarlıklarından alınan bilgilerle doğrulanması biçiminde gerçekleştirilmiştir (TKGM, 2020). Bu çalışmaların nihayetinde köy sınırları, yönetsel alanları ve yüzölçümleri tespit edilerek haritalandırılmıştır. Bunun dışında

köy yönetsel alanlarında yer alan köy yerleşmelerinin lokasyonu, sayısallaştırılan 1/250000 ölçekli haritalara işlenmiş ve köy yerleşmelerinin il ve ilçe merkezlerine olan uzaklıkları Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün internet ortamında yayınladığı harita bilgi bankası portalı üzerinden ölçülmüştür.

Ilgaz İlçesinin Genel Coğrafi Özellikleri

Ilgaz ilçesi yönetsel alanının kuzeyinde ana hatlarıyla doğu-batı yönünde uzanan Ilgaz Dağları, güneyinde ise eski bir kütle olmasına karşın Alp Kıvrım Dağları'nın oluşması sürecinde tektonizma etkisiyle yükselen Köroğlu Dağları yer almaktadır. Bu sıradağların arasında ise büyük bir çöküntü oluşu yer almaktadır. Bu çöküntü oluşunun bir kısmı Ilgaz ilçesinin yönetsel alanını oluşturmaktadır. Söz konusu bu olukta doğuya doğru akan Devrez Çayı bulunmaktadır. Ilgaz ilçesi ana hatlarıyla Kızılırmak'a karışan, söz konusu çayın yukarı kesiminde bulunmaktadır (Kılıç, 1996: s.1). İlçenin en yüksek kesimlerini kuzeyde yer alan Ilgaz Dağları'nın yer yer 2000 metreyi aşan dorukları oluştururken en alçak kesimlerini ise ortalama 800 metre civarındaki Devrez oluşu oluşturur. Bu anlamda ilçe yönetsel alanında yaklaşık 1200 m civarında bir yükselti farkı bulunmaktadır.

Ilgaz Dağları'nın ilçe idari alanı içerisinde kalan kesimleri; Küçükçal Tepe güneyinden Büyükhacattepe, Yayla Tepe ve Taşlıburun Tepe zirvelerinin güney kesimleridir. Kuzeyde yer alan bu kısım ilçenin aynı zamanda en yüksek kısmını oluşturmaktadır. İlçenin genel hatlarıyla güney sınırı Köroğlu Dağları sisteminin unsurlarıyla çevrilidir. Köroğlu Dağları sisteminin bu kesiminde Şevketbey Dağları yer almaktadır. Devrez Vadisi kuzeyinde geniş bir neojen alanı bulunmaktadır. Bu alanın özellikle Ilgaz şehri ve yakın çevresi civarındaki kısımlarının akarsularca aşındırmasıyla dalgalı düzlükler oluşmuştur. Bu alanlarda Devrez'e karışan akarsuların oluşturduğu vadiler ve yassı sırtlar yer almaktadır (Kılıç, 1996, s.52). İlçe yönetsel alanının güney yarısında bulunan Devrez vadisi kenarlarında akarsu yatağının yaklaşık 35-40 m yukarısında özellikle Ilgaz şehri güneyinde geniş alanlar kaplayan sekiler yer almaktadır.

Ilgaz ilçesi, kuzey kesimlerinde Karadeniz ve güney kesimlerde ise karasal iklim özellikleri görülen bir alanda yer alır. Bu anlamda çalışma alanı söz konusu bu iki iklim arasında geçiş özelliği gösteren bir sahadır. Çalışma alanındaki akarsular, genellikle kısa boylu derelerden oluşmaktadır. Bunların neredeyse tümünün eğime bağlı olarak sel karakterli bir özelliği vardır. Yeraltı suları bakımından zengin sayılan bölgede çok sayıda yamaç ve fay kaynağı bulunmaktadır. Bunlardan başka özellikle Devrez çöküntü oluşu tabanında kuyular açılarak taban suyundan istifade edilmektedir. İlçe idari alanındaki en büyük akarsu batıdan

doğuya Kızılırmak'a doğru akan Devrez Çayı'dır. Bu çaya gerek kuzey ve gerekse güneydeki yüksek kesimden kaynak olarak karışan birçok akarsu dâhil olur. Bunların bazıları, kuzeyden karışan Bucura, Gircen, Pınar ve Sazak çayları ve güneyden karışan Kızıl Çay'dır. Ilgaz şehrinin güneyinden geçen Devrez Çayı vadisi boyunca sulu tarım yapılabilmektedir. Ancak sulu tarım alanları çayın ilçe sınırlarına girdiği batı kesimleriyle ilçe arazisini terk ettiği doğu kesiminde fazla değildir. Sulu tarım alanları özellikle şehrin güneyindeki vadi tabanında daha geniş alanlar kaplamaktadır.

İlçede görülen belli başlı toprak türleri; kahverengi orman toprakları, kireçsiz kahverengi orman toprakları, kahverengi topraklar, kestane rengi topraklar, kolüvyal topraklar ve alüvyon topraklardır (Kılıç, 1996, s.55). Çalışma alanında bitki örtüsü güneyden kuzeye doğru değişiklik göstermektedir. Köroğlu Dağları ve Devrez Vadisinde bozuk meşelik alanlar ve çalı formasyonları daha fazla yer kaplarken Ilgaz Dağları kesiminde yükseltinin de artmasıyla birlikte bozuk meşelik ve çalılık alanlar yerini orman alanlarına terk eder. İlçenin kuzeyindeki genel olarak 1000 metrenin üzerindeki alanlardan itibaren orman örtüsü başlamaktadır. Ormanın başladığı alçak sahalarda daha çok karaçam, bunlardan sonra daha yüksekte ise sarıçam ve köknar ormanları yer almaktadır (Kılıç, 1996, s.2).

Ilgaz ilçesinde arazi engebeli olduğu için tarım alanları yeterli değildir. Tarım yapılan arazinin büyük bir kısmını kuru tarım arazileri oluşturur. Ilgaz ilçesinde Devrez Çayı Vadisi dışında neredeyse ilçenin tamamında nadaslı olarak yapılır. Eğimin tarım yapmaya uygun olmadığı Ilgaz ve Köroğlu Dağları üzerinde ise çayır ve meralar yer almakta olup bu kesimlerde hayvancılık aşamalı olarak ana geçim kaynağı olmaya başlar. Bu kesimlerde hayvancılığın yanında özellikle ormana yakın köylerde arıcılık da yapılmaktadır. Ilgaz, özellikle kış ve doğa turizm açısından zengin değerlere sahip olmasına rağmen bu alanda fazla gelişmiş bir ilçe değildir. Ilgaz ilçesinin özellikle arazinin engebeli olduğu kuzey ve güney kesimlerindeki köylerinde geçim kaynakları sınırlı olduğu için önemli oranda göç vermiştir. Öyle ki günümüzde bu kesimlerdeki köylerde nüfusun büyük bir kısmı yaşlı nüfus yapısına sahiptir. Bu köylerde toplam nüfus miktarı da oldukça düşüktür.

Ilgaz İlçesinin Yönetsel Coğrafya Özellikleri

Cumhuriyet Öncesi Yönetsel Durum

Çankırı ili ve çevresinde Neolitik Devirden bu yana kesintisiz bir yerleşimin varlığı bilinmektedir. Çankırı ili ve çevresi sırasıyla Hitit, Frig, Kimmer, Lidya, Pers, Büyük İskender, Roma Bizans, Selçuklu, Candaroğlu ve Osmanlı dönemlerinde yerleşmeye sahne olmuştur (Gökmen, 2011, s.149-157). Eski adı Koçhisar olan Ilgaz kasabası ve çevresinin

Türkler tarafından ele geçirilmesi XI. yüzyıl sonlarında Selçuklu komutanlarından Emir Karatekin'le gerçekleşmiştir. Ilgaz ve çevresinin fetih süreci Çankırı ve Kastamonu yörelerinin fethi ile paralel seyretmiştir. Koçhisar XII. yüzyılın ikinci yarısına kadar bir süre Bizans, Selçuklu, bazen de Dânişmendliler egemenliğine girmiştir. XII. yüzyılın ikinci yarısında ise Ilgaz ile birlikte Çankırı ve Kastamonu çevresi kesin olarak Selçuklu idaresi altına girmiştir.

Koçhisar ve çevresi, XIV. yüzyıl ilk çeyreğinden itibaren Candaroğulları Beyliğinin egemenlik alanına girmiştir. 1402 yılında gerçekleşen Ankara Savaşı sonrası Koçhisar, Candaroğlu İsfendiyar Bey'in yönetimine girmesine rağmen bir süre sonra Osmanlılar bu alanı ve çevresini tekrar ele geçirmişlerdir. Candaroğulları Beyliği ile Osmanlılar arasındaki savaş sonrası yapılan anlaşmayla İsfendiyar Bey Tosya, Koçhisar, Kargı, Kurşunlu, Çerkeş, Milan (günümüzdeki Atkaracalar, Kurşunlu, Bayramören ve Karabük'ün Ovacık ilçeleri arazilerindeki yerleşmelerden oluşan bir kaza), Karıpaşarı (günümüzdeki Orta ilçesi), Çankırı ve Kalecik kazalarını Osmanlılara terk etmek zorunda kalmıştır (Gökmen, 2011, s.225). Osmanlı hükümdarı Çelebi Mehmed (1413-1421) ise bu toprakları Candaroğlu Kasım Bey'in idaresine bırakmıştır. Böylece Kasım Bey, Çankırı, Ilgaz ve çevresini 1416 tarihinden itibaren 1465'lere kadar Osmanlılar adına idare etmiştir. Kasım Bey'in ölümü üzerine Koçhisar ve çevresi yine Osmanlı idaresinde ve Çankırı sancağına bağlı bir kaza olarak varlığını sürdürmüştür (Yakupoglu, 2015, s.82). Çankırı, XV-XVI. yüzyıllarda Çerkeş, Kalecik, Kargı, Karıpaşarı, Koçhisar, Kurşunlu, Milan ve Tosya kazalarından oluşmaktaydı. XVI. yüzyıl ve sonrasında da çalışma alanımız olan Koçhisar genellikle Çankırı'ya bağlı olarak idare olunmuştur. Koçhisar, XVI. yüzyıl sonrası Osmanlı belgelerinde bazen Koçhisar-ı Bâlâ (Yukarı Koçhisar) olarak da geçmektedir. Bu şekilde geçmesindeki gaye Anadolu'nun diğer yörelerindeki Koçhisar isimli iskân birimlerinden ayrılması yönündendir (Yakupoglu, 2015: s.83-84). Koçhisar isminin kullanımı Osmanlı'nın son yıllarına kadar sürmüştür ve 5 Şubat 1918 yılında Koçhisar'ın ismi Ilgaz olarak değiştirilmiştir (MMZC., 4. Sene, C.II, 45. Birleşim, 05 Şubat 1918, s.198-199.).

Çankırı Sancağının 1846 yılında yayınlanan ilk devlet salnamesinde Ankara Vilayetine bağlı olduğu yazılıdır. 1861 Salnamesinde ise Ankara vilayetinin ortadan kaldırılarak Çankırı ile birlikte Yozgat'a bağlandığı kaydı bulunmaktadır. Bu durum 1864 tarihli vilayetler nizamnamesinin uygulanmasına kadar sürmüştür. 1867 yılında yapılan yeni yapılanmayla Çankırı; Çankırı, Çerkeş, Kalecik, İskilip kazalarıyla bir sancak haline getirilmiş ve Kastamonu vilayetine bağlanmıştır. Daha sonraki süreçte İskilip, Çorum'a;

Kalecik, Ankara'ya bağlandığında Çankırı, yalnız Çerkeş kazasıyla kalmıştır. Daha önceleri nahiye olan Koçhisar 23.10.1920 yılında Büyük Millet Meclisi'nde Bakanlar Kurulu kararıyla kaza haline getirilerek Çankırı'ya kaza olarak bağlanmıştır (CCA. 30-10-0/66-439-4, 23 Ekim 1920). Böylece Çankırı, Cumhuriyet Dönemine 3 kazadan oluşan bir Sancak olarak gelmiştir. Cumhuriyet Döneminde bütün sancakların ve vilayetlerin, 1462 sayılı Vilayetler İdaresi Kanunu ile vilayetler (il) olarak düzenlenmesi ile birlikte; Çankırı, Kastamonu vilayetinden ayrılarak, 1923 yılında Çankırı, Çerkeş ve Ilgaz kazalarından oluşan müstakil bir vilayet haline gelmiştir (Gökmen, 2011, s.157)

Cumhuriyet Dönemi Yönetsel Durum

TBMM'nin kuruluşu ile birlikte hiyerarşik olarak dört kademeli bir idari yönetim sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Bu sistem tavanda il yönetsel alanları olmak üzere ilçelere, ilçeler bucaklara ve bucaklar da köy yönetsel alanlarına ayrılmaktadır. 20 Ocak 1921 tarihinde yasalaşan ve Osmanlı Devleti sonrası ilk anayasa olarak kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 10. Maddesiyle de ("Türkiye coğrafi vaziyet ve iktisadi münasebet nokta-i nazarından vilayetlere, vilayetler kazalara münkasem olup kazalar da nahiyelerden tereküp eder.") bu idari oluşum yasal zemine oturtulmuştur (Kaya, 2015, s.708). İl, ilçe, bucak ve köylerden oluşan dört kademeli idari taksimat 1921-1960 yılları arasında devam etmiş ancak kırsal alanların yönetilmesinde aktif rolü olan Bucakların hukuki varlığı sürmekle birlikte 1970'li yıllardan itibaren mülki idare amiri olan Bucak Müdürleri atanmamıştır. Dolayısıyla süreç içerisinde idari hiyerarşinin üçüncü kademesi tamamen fonksiyonsuz hale gelmiştir. Nihayet 2014 yılıyla birlikte yönetsel bölünüşten tamamen bucak örgütlenmesi çıkarılmış, bucaklara bağlı köy ve beldeler bucağın bağlı olduğu ilçelere doğrudan bağlanmıştır (İş Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması İle Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun, 2014). Böylelikle mülki idare kademesi olarak 143 yıllık geçmişe sahip olan bucaklar ortadan kaldırılmıştır (Özçağlar, 2014, s.295; Türkan, 2017: s.40).

1924 yılında Ilgaz ilçesine idari olarak 1870-1923 yılları arasında Çerkeş ilçesine bağlı olan Karacaviran (Kurşunlu) nahiyesi bağlanmıştır (Sezen, 2017, s.496). Böylelikle 1925 yılında Ilgaz ilçesi biri merkez olmak üzere iki bucak ve 120 köyü bulunan bir idari ünite haline gelmiştir. Bu dönemde Ilgaz merkez nahiyesine bağlı 75 ve Karacaviran nahiyesine bağlı 45 köy bulunmaktadır. 1928 yılında ise Ilgaz ilçesi merkez nahiyesine 74, Karacaviran nahiyesine ise 25 köyün bağlı olduğu görülmektedir (Şaşmaz, 2014, s.3-27). 1927 yılında yapılan nüfus sayımından sonra düzenli olarak 1935 yılından itibaren nüfus sayımları

yapılmış olup yönetsel ünitelerde meydana gelen değişimler rahatlıkla bu sayım sonuçlarından takip edilebilmektedir. Bu bağlamda 1935 yılında Ilgaz ilçesinin bucak sayısı değişmemiş ancak köy sayısında bir değişim meydana gelmiştir. Bu dönemde Ilgaz merkez bucağına bağlı 71, Kurşunlu bucağına ise 39 köy yönetsel alanı bağlı durumdadır. 1940 yılındaki sayıma bakıldığında ilçede toplam 110 köy yönetsel alanı bulunmakta olup bir önceki dönemden farklı değildir. 1944 yılında çıkarılan 4642 numaralı kanunla Kurşunlu bucağının Ilgaz ilçesi yönetsel bağına son verilerek Kurşunlu ilçesi oluşturulmuştur (Yeniden 16 kaza teşkiline ve 3656 sayılı kanuna bağlı cetvel ile 1944 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (D) ve (L) işaretli cetvellere değişiklik yapılmasına dair kanun, 1944). Yeniden 16 kaza teşkiline dair kanun tasarısında bu idari değişikliğin gerekçesi olarak; Çerkeş, Çankırı ve Ilgaz ilçelerine bağlı olan bazı köylerin idari olarak bağlı olduğu merkezlerle olan mesafeleri, arazinin engebesi ve kış şartlarından dolayı ulaşım ile ilgili sıkıntılarının bu bölgede yeni bir ilçe kurulmasını zorunlu hale getirdiği belirtilmiştir (Yeniden 16 kaza teşkiline dair kanun lâyihası ve Dâhiliye ve Bütçe Encümenleri mazbataları, 1944). Dolayısıyla 1945 yılına gelindiğinde Ilgaz ilçe yönetsel alanında merkez bucağına bağlı yalnızca 76 köy idari alanı bulunmaktadır.

1950 yılına gelindiğinde Ilgaz ilçesinde merkez bucağına bağlı olarak 72 köy yönetsel alanı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla 1945-1950 yılları arasındaki süre içerisinde dört köyün idari bağı sonlandırılmıştır. 15 Şubat 1954 günü toplanarak kabul edilen kararnameye göre Ilgaz ilçesinde merkezi Belören köyü olmak üzere Belören Bucağı oluşturulmuş ve bu bucağına 22 köy bağlanmıştır (CCA. 30-11-1-0/243-5-7, 15 Şubat 1954). Daha sonra 30 Nisan 1954 tarihinde alınan kararla 3 köy ayrılmak suretiyle bucağına bağlı 19 köy yönetsel alanı bağlanmıştır. Belören bucağının oluşturulma gerekçesi olarak nahiye kadroları ile coğrafi şartları ve ekonomik ilişkileri bakımından duyulan zorunluluk ve bağlanacak köylerin sosyal ve kültürel bakımdan kalkınmaları ve halka idarede kolaylık sağlanmasının gerekli ve faydalı görüldüğü belirtilmiştir (Şaşmaz, 2014, s.27-30). Böylelikle Ilgaz ilçesine, 1955 genel nüfus sayımında 53'ü Ilgaz merkez bucağı, 19'u ise Belören Bucağı olmak üzere toplam 72 köy yönetsel alanı bağlı bulunmaktadır. 1960 yılına gelindiğinde Ilgaz ilçesinde bucaklar aynı kalmak kaydıyla toplam 73 köy yönetsel alanı bulunmakta olup bu köylerin 54'ü Ilgaz merkez bucağı, 19'u ise Belören Bucağı'na bağlıdır. Bu idari bölünüş 1965 yılı için de geçerlidir. Ancak 1970 yılında Belören Bucağı'nda değişim olmamakla birlikte merkez bucağına bir köy daha eklenerek toplam 55 köy bağlı durumdadır. 55'i Ilgaz merkez bucağı, 19'u ise Belören Bucağı'na bağlı 74 köy idari alanına sahip olan Ilgaz ilçesinin bu bölünüşü 1990 yılına kadar devam etmiş bu yılda merkez bucaktan bir köy

eksilmiş ve Belören Bucağı'na ise bir köy eklenmiştir. Bu durum 2000 yılında da aynı kalmış fakat 2010 yılında sayı ve bağlılık açısından 1985 yılındaki duruma tekrar dönmüştür. 10.09.2014 tarihinde çıkarılan 6552 sayılı yasa ile bucaklar tüm illerden kaldırılmış ve böylece Ilgaz ilçesinde Belören Bucağı'nın varlığı fiili olarak sonlandırılmıştır. Nihayet 2019 yılı itibariyle Ilgaz ilçesine 75 köy yönetsel alanı bağlı durumdadır.

Ilgaz ilçesinin Güncel Yönetsel Coğrafya Durumu

Çankırı iline yönetsel olarak bağlı olan merkez ilçe de dâhil 12 ilçe bulunmaktadır. Bu ilçelerin yüzölçümleri birbirinden farklı olup en geniş alana sahip olanı 1443 km² ile merkez ilçeyken en küçük yüz ölçüme 233 km² ile Atkaracalar ilçesi sahiptir. Bu durumda ildeki ilçeler arasındaki yüz ölçüm farkı yaklaşık 6 kattır. Bu durum yönetsel bölümlenme yapılırken pek de isabetli bir dağılım olmadığını göstermektedir. Çalışma alanımız olan Ilgaz, 844 km²'lik bir alanla il idari alanının %11'ini oluşturmaktadır. İl toplam nüfusu TÜİK'ten alınan 2019 yılı verilerine göre 195789 kişi olup bunun yarısı Çankırı merkez ilçesi idari alanında yaşamaktadır (Tablo 1). Bu durum Çankırı'nın taşra ilçelerinden meydana gelen yoğun göçlerin bir sonucudur.

Tablo 1

Çankırı İlindeki Mülki İdare Bölümlerinin Yüzölçümleri, Nüfus Miktarları, Nüfus Yoğunlukları ve İdari Ünite Sayıları

İlçeler	Yüzölçüm (km ²)	%'si	Nüfus (2019)	%'si (2019)	Nüfus Yoğunluğu (km ² /kişi)	İdari ünite sayısı
Atkaracalar	233	3	5534	3	24	10
Bayramören	310	4	2924	1	9	28
Çerkeş	948	13	16792	9	18	51
Eldivan	349	5	6460	3	19	17
Ilgaz	844	11	14098	7	17	76
Kızılırmak	512	7	7304	4	14	27
Korgun	379	5	4626	2	12	13
Kurşunlu	609	8	8466	4	14	28
Merkez	1443	19	97882	50	68	51
Orta	708	9	11978	6	17	27
Şabanözü	466	6	11869	6	25	19
Yapraklı	741	10	7856	4	11	39
Toplam	7542	100	195789	100	Ortalama 21	386

TÜİK (2019), İçişleri Bakanlığı (2019) ve harita üzerinden hesaplamalar

Ilgaz ilçesi, ildeki toplam nüfusun yalnızca % 7'sini oluşturmaktadır. Bu durumda Ilgaz, yüz ölçümden başka toplam nüfus bakımından da ildeki üçüncü idari birim durumundadır. Çalışma alanında toplam 386 idari ünite yer almaktadır. Bunların 15'i kentsel idari alanlardan, 371'i ise köy yönetsel alanlarından oluşmaktadır. Kentsel idari alanların biri

aynı zamanda il merkezliği yapmak üzere 12'si ilçe yönetsel alanından oluşurken belediye teşkilatı bulunan Çardaklı (Atkaracalar), Saçak (Çerkeş) ve Yaylakent'in (Orta) herhangi bir yönetsel temsiliyeti yoktur. Köy yönetsel alanlarının bir üst mülki idare alanı olan ilçelere göre dağılımı da dengeli değildir. En az köy yönetsel alanı 10 köy ile Atkaracalar ilçesinde, en fazla ise 75 köy ile Ilgaz ilçesinde yer alır. Sonuç olarak çalışma sahamız olan Ilgaz'da bir kentsel ve 75 köy yönetsel alanı yer almaktadır. Bu köyler nüfus bakımından da oldukça seyrek alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünyadaki bütün ülkeler arazilerini belirli ölçekte ve kriterde, yönetim modelleri uyarınca dikey yönde belirledikleri bir sınıflandırmaya göre yönetim kademesine ayırmaktadır. Devletlerin ülke arazilerinde belirledikleri bu dereceli sınıflamaya yönetsel kademelenme denilmektedir (Özçağlar, 2015, s.55). Bu bağlamda devletlerin asli görevlerinden biri olan hizmetleri kamuya götürmek, arazinin yönetsel anlamda kademelenmesi olmadan pek olası bir durum değildir. Türkiye'de de diğer devletlerde olduğu gibi kamu hizmetlerinin tabana daha sağlıklı yayılması için ülke arazisi yönetsel kademelere ayrılmıştır. Bilindiği gibi 10.09.2014 tarih ve 6552 sayılı Kanun ile bucakların kaldırılması üzerine Türkiye'deki yönetsel bölünüş iki yönetsel kademelenme (il-ilçe) haline getirilmiştir. Bu yasayla, iller yönetsel bölgeleri, ilçeler ise yönetsel bölümleri, ilçe sınırları içinde yer alan yerleşim alanlarını ve araziye kapsayan sahalar ise yönetsel alanları oluşturmaktadır (Özçağlar, 2015, s.67). İllerin alt bölümü olan ilçeler; mekânsal olarak köylerin, belediye teşkilatlı yerleşmelerin (şehir, kasaba) yönetsel alanlarını ve diğer arazileri kapsayan mülki idare kademesidir. Bu anlamda mülki idare bölümü durumundaki ilçelerin yönetsel bölünüşü ilçe sınırları içindeki yerel yönetim alanlarına (köy ve belediye yönetsel alanlarına) göre gerçekleşmektedir. Çalışma alanımız olan Ilgaz, bir mülki idare bölümü olduğu için yönetsel coğrafya analizini köy idari alanları ve kentsel idari alanlar olmak üzere ayrı ayrı değerlendirecektir.

Kentsel yönetsel alan.

Kırsal yaşantının egemen olduğu yerleşmeleri kapsayan idari üniteler köy muhtarlıkları, kentsel hayatın egemen olduğu idari üniteler ise belediyeler tarafından yönetilmektedir. Bu bağlamda köy muhtarlıkları tarafından yönetilen tabandaki idari alanlara "köy yönetsel alanı", belediyeler tarafından yönetilen kasaba ve şehir alanlarına ise "kentsel idari alan" denilmektedir (Özçağlar, 2005, s.5). Her ne kadar kasaba ve şehir yerleşmeleri birbirinden birçok yönden farklı olsa da kamusal hizmetlerin sağlanmasında hem kasabalarda

hem de şehirlerde belediye örgütlü yerleşmeler bulunduğu için bu iki yerleşim birimi kentsel alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Ilgaz ilçesi yönetsel alanında günümüzde ilçe merkezinden başka bir kentsel alan yer almamaktadır. Ilgaz kentsel idari alanı; Kese, Belsöğüt, Çatalpınar, Gaziler, İnköy, Cendere ve Yazıköy yönetsel alanlarıyla çevrelenmiştir (Şekil 2). Ilgaz kentsel idari alanı, Samsun-İstanbul arasındaki önemli karayolu bağlantısı olan E80 ile Karadeniz kıyılarını Ankara'ya bağlayan en kısa yol olan D765 karayolunun içinden geçtiği bir kentsel idari alandır. Ilgaz kentsel idari alanında kesişen bu iki önemli yol, ilçeyi iki büyük şehir ile doğrudan bağlamaktadır (Özür, 2016, s.417). Özçağlar'a göre nüfusu 20000'den az veya 20000'den fazla nüfusa sahip olduğu halde tam olarak şehirsiz özellikler kazanamamış belediye örgütlü yerleşmeler kasaba yerleşmeleridir (Özçağlar, 1997, s.16). Bu anlamda Ilgaz'ın sadece nüfus ölçüğü değerlendirmeye alınsa bile şehir özelliğinden epeyce uzak olduğu dolayısıyla kasaba yerleşmesi olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim Özür de, yapmış olduğu çalışmada Özçağlar'ın tanımı sonrasında verdiği, bir yerleşmenin şehir özelliği göstermesi için gerekli 13 maddeyi incelemesi sonucunda Ilgaz İlçe Merkezi'ni kasaba olarak nitelemektedir (Özür, 2016, s.418).

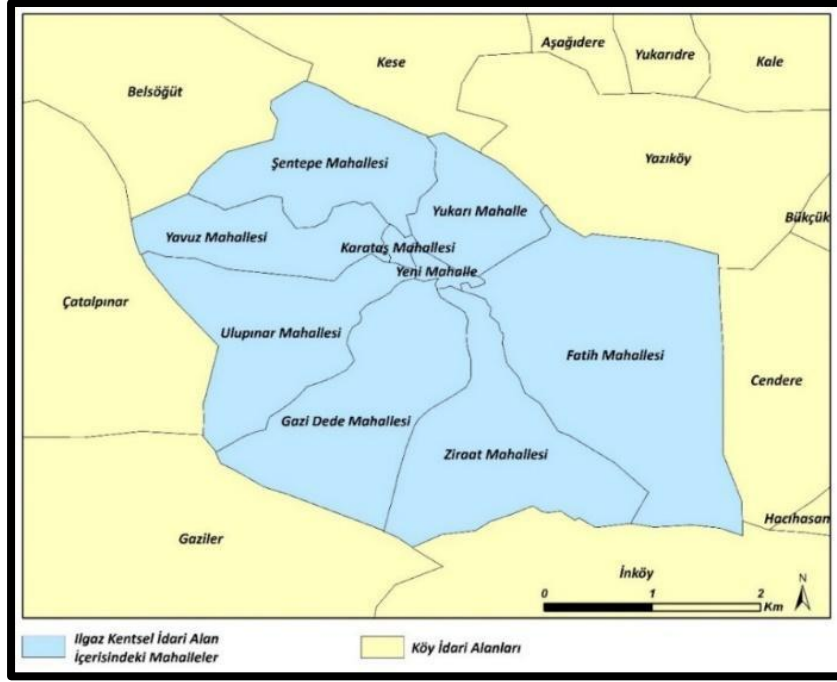
Ilgaz kentsel idari alanı içerisinde toplam dokuz mahalle yer almaktadır (Şekil 2). Bu mahalleler içerisinde alansal olarak en büyüğü 3,1 km² ile Fatih Mahallesi, en küçüğü ise 0,1 km² ile Karataş ve Yeni mahalleleridir. Karataş, Ilgaz kasabasının en eski mahallesidir. Nüfus bakımından değerlendirildiğinde en fazla nüfusa sahip olan Yeni mahalledir. En az nüfusa ise Ziraat Mahallesi sahiptir (Tablo 2).

Tablo 2

Ilgaz Kentsel İdari Alan İçerisindeki Mahalleler Yüzölçümleri ve Belirli Yıllardaki Nüfusları

Mahalle/Yıl	2007	2019	Yüzölçüm (km ²)	Nüfus Yoğunluğu (km ² /kişi)
Fatih	1675	1479	3,1	477
Gazi Dede	1116	1928	1,8	1071
Karataş	212	201	0,1	2010
Şentepe	423	440	1,2	367
Ulupınar	528	560	1,5	373
Yavuz	271	330	0,8	413
Yeni	520	398	0,1	3980
Yukarı	1494	1808	0,7	2583
Ziraat	742	557	1,7	328
Toplam	6981	7701	11	700

Tüik (2019), İşçileri Bakanlığı (2019) ve harita üzerinden hesaplamalar

Şekil 2. Ilgaz kentsel idari alan içerisindeki mahalleler

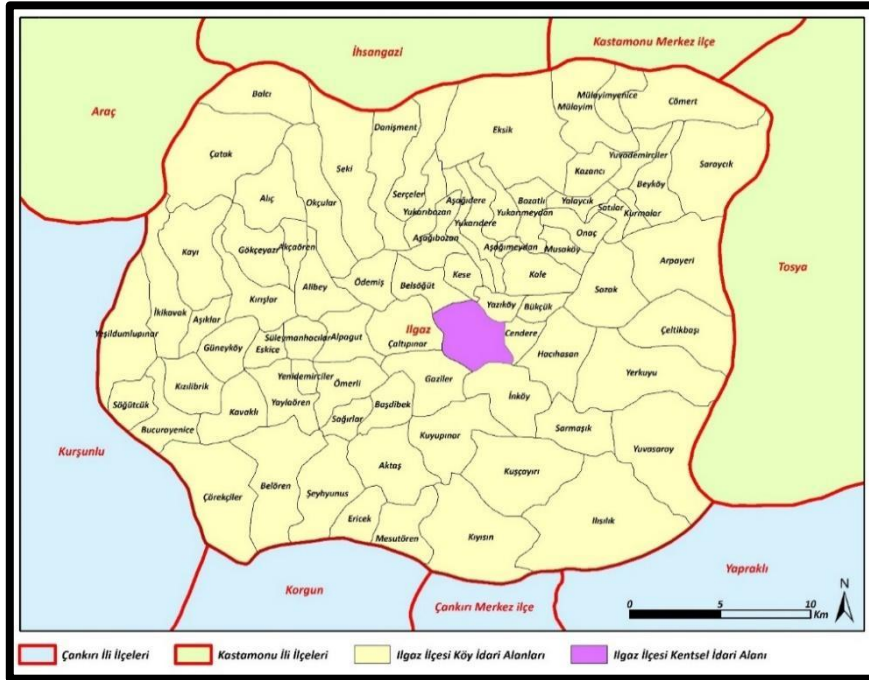
Kasabadaki mahallelerin nüfus yoğunluğunda farklılık görülmektedir. Nüfus yoğunluğu en yüksek olan mahalle km^2 'ye 3980 kişi düşen Yeni mahalle iken en az yoğunluğa sahip olanı km^2 'ye 328 kişinin düştüğü Ziraat Mahallesi'dir. Yeni, Yukarı ve Karataş mahalleleri kasabanın eski mahallelerinden olup yüzölçümleri küçük olduğundan yoğunlukları fazladır. Ilgaz kentsel idari alan içerisinde yıllara göre mahalle nüfuslarındaki değişime bakıldığında Fatih, Karataş, Yeni ve Ziraat mahallerinde nüfus miktarında bir azalma görülürken Gazi Dede, Şentepe, Ulupınar, Yavuz ve Yukarı mahallelerinde artış yaşanmıştır. Mahalleler içerisinde en yüksek nüfus artışları Gazi Dede ile Yukarı mahallede gerçekleşmiştir. Bu mahallelerdeki nüfus artışına inşaat alanı olarak kullanılabilir imara müsait alanların da fazlaca bulunması sebebiyle belediye tarafından yapılan düzgün parsel uygulamasının sebep olduğu düşünülmektedir (Özür, 2016, s.425). Bu durum buralarda yeni konut alanları ortaya çıkmasına sebep olmuş ve gelişen talebe göre de arz oluşmuştur. Bunun dışında belli başlı kamu binalarının da buralarda bulunmaları nüfuslanmaya olumlu etki etmektedir. Netice itibarıyla bu sebeplerle söz konusu mahallelerde nüfus artışı önemli oranda gerçekleşmiştir.

Köy idari alanları.

Köy yönetsel alanları, idari sınırlarla belirlenmiş bir araziyle sürekli ve dönemlik olarak kullanılan kırsal yerleşmelere sahip olan birincil ekonomik faaliyetlerin baskın olduğu muhtarlıklarca yönetilen idari alanlardır (Özçağlar, 2015, s.72). Daha önce de belirtildiği gibi çalışma alanında 75 köy yönetsel alanı yer almaktadır (Şekil 3). İlçedeki köy yönetsel

alanlarının bazılarının isminde yıllar içerisinde bir takım gerekçelerle çeşitli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu isimlerin bir kısmı Türkçe olduğu halde gereksiz biçimde isim değişikliğine gidilmiştir. İlçede 20 köy yönetsel alanının isimleri değişmiştir. Bunlar güncel ismi başta eski ismi ikinci sırada olmak üzere; Başdıbek – Bucuradere, Belsöğüt – Başlama, Bozatlal – Şıhlar, Cömert – Çomar, Çatalpınar – Girçen, Çeltikbaşı – Çevrenaz, Danişment – Danişman, Eskice – Bucuraeskice, Gökçeyazı – Kaçan, Kazancı – Kızınsiri, Kıyısın – Kızılsin, Kuşçayırı – Dengi, Mülayim – Donayşa, Sarmaşık – Çiftlik, Söğütcük – Alpa, Yaylaören – Bucura, Yenidemirciler – Bucurademirciler, Yukarıdere – Minşer, Yuvademirciler – Başaraz, Yuvasaray – Engine köyleridir.

Ilgaz ilçesi yönetsel alanındaki toplam nüfus miktarı 2019 yılı itibariyle 14098 kişi olup bunun yaklaşık % 55'i olan 7701 kişisi Ilgaz kentsel idari alanında, % 45'i olan 6397 kişisi ise köy yönetsel alanlarında yaşamaktadır. Bu durumda ilçe toplam nüfusunun % 55'i, 844 km² olan ilçe yönetsel alanın yalnızca 11 km²'lik kısmında yaşamaktadır. Bu durum ilçedeki köy yönetsel alanlarında geçim kaynaklarının kısıtlı olduğunu çarpıcı bir biçimde göstermektedir. Köy yönetsel alanlarında ortalama köy başına düşen nüfus 85 kişi olup 75 köyün yalnızca 27'si ortalamanın üzerinde bir nüfusa sahiptir. Geriye kalan 48 köy idari alanındaki nüfus ortalamanın altındadır. Nüfus miktarının en az olduğu köyler 21 kişi ile Aşağımeydan, yirmi ikiser kişi ile Yukarımeydan ve Aşağıbozan ve 24 kişi ile Eskice köyleridir. Nüfusu 25 - 50 kişi arasında olan 21, 50 – 100 kişi arasında olan 29 ve 100-150 kişi arasında olan 12 köy idari alanı vardır (Tablo 3).

Şekil 3. Ilgaz köy idari alanları

Tablo 3

Ilgaz İlçesi Köy İdari Alanlarının Toplam Nüfusları, İl ve İlçe Merkezlerine Olan Uzaklıkları İle Yüzölçümleri

İdari Üniteler	Yüzölçüm (km ²)	Toplam Nüfus	İlçe Merkezine Uzaklık (km)	İl Merkezine Uzaklık (km)
Akçaören	4	27	15	67
Aktaş	14	70	19	37
Alıç	11	72	17	70
Alibey	9	62	15	66
Alpagut	8	70	12	60
Arpayeri	22	55	13	60
Aşağıbozan	7	22	6	57
Aşağıdere	5	31	5	54
Aşağımeydan	1	21	9	57
Aşıklar	4	45	23	71
Balcı	14	88	34	87
Başdibek	6	139	8	56
Belören	20	121	15	47
Belsöğüt	7	75	4	55
Beyköy	9	40	14	61
Bozatlı	6	43	10	57
Bucurayenice	8	87	26	74
Bükçük	3	71	4	51
Cendere	4	52	3	50
Cömert	19	76	17	64
Çaltıpınar	10	42	5	57
Çatak	26	195	28	81
Çeltikbaşı	17	91	18	61
Çörekçiler	22	262	18	65
Danişment	14	34	10	61
Eksik	35	79	16	63
Ericcek	6	70	21	33
Eskice	4	24	17	64
Gaziler	11	114	6	53
Gökçeyazı	10	60	24	72
Güneyköy	8	45	21	69
Hacıhasan	12	236	6	51
Ilıslık	38	218	18	58
İkikavak	13	78	27	74
İnköy	12	58	5	48
Kale	9	69	6	53
Kavaklı	10	37	18	65
Kayı	16	110	25	72
Kazancı	6	91	13	61
Kese	4	106	4	55
Kırışlar	10	127	20	68
Kıyısın	25	104	19	39
Kızılibrik	9	72	22	70
Kurmalar	2	45	13	60
Kuşçayırı	21	168	14	40
Kuyupınar	14	88	18	38
Mesutören	9	38	21	34
Musaköy	4	47	8	55
Mülayim	15	195	16	63
Mülayimyenice	6	35	16	63
Okçular	15	52	12	64
Onaç	5	60	9	57

Ödemiş	7	52	8	60
Ömerli	9	114	10	58
Sağırlar	4	51	11	46
Saraycık	22	139	17	64
Sarmaşık	10	122	12	51
Satılar	3	30	12	60
Sazak	14	39	10	59
Seki	21	83	12	62
Serçeler	12	43	9	60
Söğütçük	6	26	29	77
Süleymanhacılar	5	164	17	65
Şeyhyunus	14	81	18	38
Yalaycık	3	45	11	58
Yaylaören	9	132	15	63
Yazıköy	3	35	4	52
Yenidemirciler	2	48	15	62
Yerkuyu	24	134	13	56
Yeşildumlupınar	16	277	30	77
Yukarıbozan	5	52	8	59
Yukarıdere	7	48	6	54
Yukarımeydan	5	22	9	57
Yuvademirciler	5	95	14	61
Yuvasaray	25	248	14	57

Tüik, (2019), İçişleri Bakanlığı (2019) ve harita üzerinden hesaplamalar

Köy kurulması ve kaldırılmasına ilişkin işlemler 11.05.1988 tarih ve 19811 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Sınır Anlaşmazlığı, Mülki Ayrılma ve Birleşme İle Köy Kurulması ve Kaldırılması Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre yürütülür. Söz konusu bu yönetmeliğin Köy Tüzel Kişiliğinin Sona Ermesi Hallerini konu eden 40. maddesinde çeşitli sebeplerle mevcut köyün bağlılığının değişmesi veya köyde yerleşik nüfus kalmaması durumunda köy tüzel kişiliğinin kaldırılacağına dair işlem adımları bulunmaktadır (Sınır Anlaşmazlığı, Mülki Ayrılma ve Birleşme İle Köy Kurulması ve Kaldırılması Hakkında Yönetmelik, 1988). Kamulaştırma, köy yönetsel bağlılığının değiştirilmesi (ki bu durumda köyde seçim hakkı olanların yansından bir fazlasının halk oylamasında lehte oy kullanması gerekir) veya köyde yerleşik nüfus kalmaması haricinde köy tüzel kişiliğinin kaldırılabilmesine dair başka bir hüküm bulunmamaktadır. Hâlbuki yeni bir köy tüzel kişiliği kurulması istendiğinde ayrılmak istenen mevcut köy nüfusunun 150 kişinin altına, ayrılmak istenen belde ise eğer belde nüfusunun 2.000'den aşağı düşmesi halinde köy tüzel kişiliği kurulması istekleri reddedilmektedir. Bu durum, bir köyün nüfusunun 150'nin altına inmesi halinde köy tüzel kişiliğinin kaldırılabilceğini göstermekle beraber kanuni bir hüküm yoktur. Böyle bir kanunun çıkması halinde Türkiye'de birçok köyün tüzel kişiliği kaldırılabilir. Bu durum yönetsel maliyetlerden tasarruf etme açısından ülke menfaatine olacaktır. Söz konusu durum değerlendirildiğinde nüfusu 150 kişinin altına inen 66 köyün sosyoekonomik

ve diğer şartları analiz edilerek köy tüzel kişiliğın akıbetleriyle ilgili karar verilmesi ülke yararına olacaktır. Nüfusu 150 kişinin üzerinde olan köy yönetsel alan sayısı dokuz olup en yüksek nüfusa sahip olanı 277 kişi ile Yeşildumrupınar'dır. Bunun dışında sadece Çörekçiler köyünün nüfusu (262 kişi) 250 kişinin üzerindedir. Diğer yedi köyün nüfusu 250 kişinin de altındadır.

Köy yönetsel alanlarının toplam yüzölçümü, 844 km² olan ilçe yönetsel alanının % 99'unu oluşturmaktadır. Ancak köylerin yüzölçümleri arasında belirgin farklar yer almaktadır. İlçedeki ortalama köy yönetsel alan büyüklüğü 11 km² olup 45 köy idari alanın yüzölçümü bu değerin altında 30'unun ise bu değerin üzerindedir. İlçedeki en küçük yüzölçüme sahip olan köy idari alanı 1 km² ile Aşağımeydan köyüdür. Bunun yanında Kurmalar ve Yenidemirciler köylerinin ise 2 km²lik bir yüzölçümü bulunmaktadır. Çalışma alanındaki en büyük yüzölçüme sahip olanı 38 km² ile Ilıslık köyü olup bunu 35 km² ile Eksik, 26 km² ile Çatak ve yirmi beşer km² ile Kıyısın ve Yuvasaray köyleri takip etmektedir (Tablo3, Şekil 3). Ilgaz ilçesi yönetsel alanında yer alan 75 köyün ilçe merkezine uzaklıkları 3 – 34 km arasında değişmektedir. Köy yerleşmelerinin ilçe merkezine olan ortalama uzaklığı 14 km olup bu değerin altında 36 ve üstünde de 39 köy yerleşmesi bulunmaktadır. İlçe merkezine en yakın köy yerleşmesi Ilgaz kasabasının kuzeydoğusunda yer alan Cendere köyü olup 3 km mesafede bulunmaktadır. Bunun dışında 4 km mesafe ile Belsöğüt, Bükçük, Yazıköy ve Kese, 5 km ile Aşağıdere, İnköy ve Çatalpınar köyleri Ilgaz kasabasına oldukça yakın bir mesafede yer almaktadırlar. İlçe merkezine en uzak köy yerleşmesi Ilgaz kasabasının kuzeybatısında yer alan Balcı köyü olup 34 km mesafede bulunmaktadır. Bunun dışında 30 km ile Yeşildumrupınar, 29 km ile Söğütcük, 28 km ile Çatak, 27 km ile İkikavak, 26 km ile Bucurayenice ve 25 km mesafeyle Kayı köyü en uzak köy yerleşmeleridir (Tablo3). Söz konusu bu mesafeler uzak gözükmemekle beraber ilçe yönetsel alanında morfolojinin eğimli ve engebeli olduğu dikkate alındığında mutlak mesafe olarak değil ancak erişilebilirlik açısından oldukça uzak olduğu görülmektedir. Bu köylerden ilçe merkezine olan ulaşım yaklaşık 1 – 1,5 saat sürmektedir.

Ilgaz ilçesi köylerinin Çankırı il merkezine olan uzaklıkları ise 33 – 87 km arasında değişmektedir. İl merkezine en yakın köy 33 km ile Ericcek köyü iken en uzak köy 87 km ile Balcı köyüdür. Balcı köyü gibi Çatak, Yeşildumrupınar ve Söğütcük köylerinde yaşayanların il merkezinde resmi bir takım işleri olduğunda yaklaşık dört saat gibi bir zaman diliminin yolda harcandığı görülmektedir. Bu durum idari taksimat yapılırken sahanın coğrafi özelliklerinin mutlaka göz önüne alınması gerektiğinin bir göstergesidir. Nitekim söz konusu

köylerin Kastamonu il merkezine uzaklıkları 60-65 km ve İhsaniye ilçe merkezine de 30-35 km mesafe arasındadır. Bu nedenle bu köylerin idari bağılıkları Çankırı'dan alınıp Kastamonu'ya bağlanabilir.

Türkiye'deki köy yönetim alanları idari alanı içerisindeki kırsal yerleşim ünitelerinin sayısına ve kullanım durumuna göre tek yerleşmeli ve çok yerleşmeli olmak üzere iki grupta toplanmaktadır (Özçağlar, 2015, s.72). Bir köyün yönetsel alanı içinde sadece bir yerleşme varsa tek yerleşmeli, birden fazla kırsal yerleşme bulunması durumunda ise bunlar çok yerleşmeli köy olarak adlandırılmaktadır. Çok yerleşmeli köyler "mahalleli köy yönetsel alanları" ve "sürekli ve dönemlik kır yerleşmelerinin birlikte bulunduğu köy yönetsel alanları" olarak iki ayrı grup oluşturmaktadır (Özçağlar, 2015, s.72). Ilgaz ilçesindeki köy yönetsel alanlarının 49'u tek yerleşmeli 26'sı ise çok yerleşmeli köylerdir. Çok yerleşmeli köylerin bazıları mahalleli köy yönetsel alanları durumundayken bazıları ise sürekli ve dönemlik kır yerleşmelerinin birlikte bulunduğu köy yönetsel alanları durumundadır. Çalışma alanındaki mahalleli köy yönetsel alanları; Alıç, Alibey, Aşağıdere, Balcı, Beyköy, Çatak, Çeltikbaşı, Danişment, Gökçeyazı, Kale, Kazancı, Kırışlar, Kıyısın, Kuyupınar, Mülayim, Sarmaşık, Şeyhyunus, Yukarıbozan, Yukarıdere ve Yuvademirciler köyleridir (Tablo 4).

Tablo 4

Ilgaz İlçesindeki Çok Yerleşmeli Köy Yönetsel Alanları

Bağlı Adı	Köyü	Bağlı Adı	Köyü	Bağlı Adı	Köyü
Alıç	Alıç	Kıymık Mahallesi Orta Mahallesi Kırkpınar Yaylası	Eksik	Cönbüzoğlu Mahallesi	Mülayim
Aşağıalibey Mahallesi Karataş Mahallesi Yukarı Mahalle	Alibey			Danayşe Mahallesi Değirmenderesi	
Menşer Mahallesi	Aşağıdere	Mehmetler Mahallesi Terzi Mahallesi	Gökçeyazı	Düz Mahallesi Murathacı Mahallesi	
Aşağımahalle Engel Mahallesi	Balcı	Ericcek Mahallesi Büyük Yayla	İlıcılık	Yukarıçiftlik Mahallesi	Sarmaşık
Ecizoğlu Mahallesi Kışla Mahallesi Kuzgeçe Mahallesi	Beyköy	Çal Mahallesi Kalehanı Mahallesi Kızırsınır Mahallesi	Kale	Bozan Yaylası	Serçeler
				Örenderesi Mahallesi	Şeyhyunus
Mülayim Yaylası	Cömert	Bahadun Mahallesi Ötegeçe Mahallesi Topalali Mahallesi	Kırışlar	Kışla Mahallesi Saygılı Mahallesi	Yukarıdere
Orta Mahallesi Yukarı Mahallesi	Çatak			Kıyısın	Başaraz Mahallesi
Ayaklı Mahallesi	Çeltikbaşı	Kışla Mahallesi	Kuyupınar	Yenişehir Mahallesi	Yuvasaray
İmamlar Mahallesi	Danişment			Hotin Yaylası	

İçişleri Bakanlığı (2019)

Ilgaz ilçesindeki çok yerleşmeli köy yönetsel alanlarının beşi ise sürekli ve dönemlik kır yerleşmelerinin birlikte bulunduğu köy yönetsel alanları durumundadır. Bu köy yönetsel alanları; Cömert, Eksik, Ilıslık, Serçeler ve Yuvasaray köyleridir. Bunlardan Cömert, Serçeler ve Yuvasaray köy idari alanlarında sürekli ikamete sahip köyün yönetim merkezi dışında dönemlik kullanılan yayla yerleşmeleri bulunmaktadır. Ancak Eksik ve Ilıslık köy idari alanlarında köyün yönetim merkezi olan yerleşmenin yanında sürekli ikamete sahip mahalle yerleşmesinden başka dönemlik olarak kullanılan yayla yerleşmeleri de mevcuttur (Tablo 4).

Sonuç

İdari coğrafya analizini yaptığımız Ilgaz ilçesi yönetsel olarak Çankırı iline bağlı olup doğal özellikleri bakımından Karadeniz ile Orta Anadolu Bölgeleri arasında geçiş özelliği gösteren bir sahada bulunmaktadır. Eski ismi Koçhisar olan kasabanın ve yönetsel alanın adı 1918 yılında Ilgaz olarak değiştirilmiş ve 1920 yılında Çankırı'ya kaza olarak bağlanmıştır. 1924 yılında Ilgaz'a, Çerkeş ilçesine bağlı olan Karacaviran (Kurşunlu) nahiyesi bağlanmıştır. 1944 yılında çıkarılan 4642 numaralı kanunla söz konusu nahiye yönetsel olarak ilçe statüsüne eriştirilmiştir. Ilgaz ilçesi yönetsel alanında yer alan köy idari alan sayısı 1945 yılından günümüze fazla bir değişikliğe uğramamıştır.

Ilgaz, biri kentsel 75'i köy olmak üzere 76 yönetsel alana sahiptir. Ilgaz kentsel idari alanı, Samsun-İstanbul arasındaki önemli karayolu bağlantısı olan E80 ile Karadeniz kıyılarını Ankara'ya bağlayan D765 karayolunun içinden geçtiği bir kentsel idari alandır. Ilgaz kentsel idari alanında kesişen bu iki önemli yol Ilgaz kasabasını iki büyük şehir ile doğrudan bağlamaktadır. 2019 yılı itibariyle 7701 kişinin yaşadığı Ilgaz ilçe merkezi tipik bir kasaba özelliği göstermektedir. Ilgaz kentsel idari alanı içerisinde toplam dokuz mahalle yer almaktadır. Gazi Dede, Ulupınar ile Yukarı mahallelerinde nüfus artışı diğerlerine göre daha fazla olmaktadır. Bu mahallelerde imara müsait alanların fazla olması, yeni yapılaşmanın ivmelenmesi ve belli başlı kamu binalarının da söz konusu mahallelerde bulunmaları nüfuslanmaya olumlu etki etmektedir. Ancak Karataş ve Yeni mahalle gibi kasabanın en eski ve çekirdek mahallelerindeki konutların da rehabilite edilmeleri gerekmektedir. İlçedeki köy yönetsel alanlarının bazılarının isimleri Türkçe olduğu halde gereksiz biçimde isim değişikliğine gidilmiştir. Halkın önemli bir kesiminin hala bu eski Türkçe isimleri kullanıyor olması idari alan isimlerindeki bu değişikliği kadük hale getirmektedir. Bu köylerin eski isimlerinin iade edilmesi gereklidir.

Ilgaz ilçesindeki köy yönetsel alanlarının 49'u tek yerleşmeli 26'sı ise çok yerleşmeli köylerdir. Çok yerleşmeli köylerin bazıları mahalleli köy yönetsel alanlarıyken bazıları sürekli ve dönemlik kır yerleşmelerinin birlikte bulunduğu köy yönetsel alanları durumundadır. Ilgaz ilçesindeki çok yerleşmeli köy idari alanlarının 20'si mahalleli köy yönetsel alanları, beşi ise sürekli ve dönemlik kır yerleşmelerinin birlikte bulunduğu köy yönetsel alanları durumundadır. Ilgaz ilçesi idari alanındaki toplam nüfus miktarı 2019 yılı itibarıyla 14098 kişi olup bunun yaklaşık % 55'i Ilgaz kentsel idari alanında, % 45'i olan 6397 kişisi ise köy idari alanlarında yaşamaktadır. Bu durum ilçedeki köy idari alanlarında geçim kaynaklarının kısıtlı olduğunu çarpıcı bir biçimde göstermektedir. İlçede ortalama nüfus büyüklüğü 85 kişi olsa da toplam nüfusları 50 kişiden daha az olan 25 köy yönetsel alanı vardır. Bu durum ilçedeki tüm köylerin 3/1'inin az nüfuslu olduğunu göstermekte olup bu köylerde yaşayan nüfusun da büyük bir kısmı yaşlı nüfustur. Sınır anlaşmazlığı, mülki ayrılma ve birleşme ile köy kurulması ve kaldırılması hakkındaki yönetmelikte doğrudan bir hüküm olmamakla birlikte dayandığı kanunlar uyarınca çıkarılan yönetmeliğe göre nüfusu düşük olan bazı köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılması gerekmektedir. Nitekim Aşağıdere ve Yukarıdere ile Yukarıbozan ve Aşağıbozan köylerinde olduğu gibi bazı köy yerleşmeleri arasındaki mesafenin 1 km'den daha az olduğu düşünülürse bunlarda ayrı köy tüzel kişiliğinin bulunması ülke menfaatine değildir.

Kaynakça

- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivleri (CCA), 30-10-0-0/66-439-4, (23 Ekim 1920).
- Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivleri (CCA), 30-11-1-0/243-5-7, (15 Şubat 1954).
- Darkot, B. (1961). Türkiye'nin idari coğrafyası üzerine düşünceler. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 35-46.
- Gökmen, B. (2011). *Çankırı ili coğrafyası*. Çankırı: Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları.
- Gözler, K. (2016). *Devletin genel teorisi bir genel kamu hukuku ders kitabı*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- İçişleri Bakanlığı (2019). *Türkiye mülki idare bölümleri envanteri*. <https://www.icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>
- İş Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması İle Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun, (2014, 11 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:29116).<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/09/20140911M1.pdf>
- Kaya, F. (2015). Iğdır ili'nin idari coğrafya analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (41), 703-716.
- Kılıç, T. (1996). *Ilgaz'ın beşeri ve iktisadi coğrafyası*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kocaman, S., Kaya, F. ve Korkusuz, T. (2015). Ağrı ilinin idari coğrafya analizi. Zaman, S. ve Coşkun, O. (Ed). *Coğrafya'ya adanmış bir ömür: Prof. Dr. Hayati Doğanay* (1. baskı) içinde (s.599-620). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Koday, Z. ve Erhan, K. (2008). Erzurum ilinin idari coğrafya analizi. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (41), 231-248.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi (MMZC), Müstakil Zonguldak Livası ile muhtelif sancaklardan on bir kaza teşkiline dair kanun lâyihası, 4. Sene, C.II, 45. Birleşim, (05 Şubat 1918). <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MECMEB/mmbd03ic04c002/mmbd03ic04c002ink045.pdf>
- Özçağlar, A. (1997). *Türkiye'de belediye örgütlü yerleşmeler*. Ankara: Ekol Yayınevi.
- Özçağlar, A. (2005). Türkiye'de mülki idare bölümlerinin idari coğrafya analizi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3 (1), 1-25.
- Özçağlar, A. (2015). *Yönetsel coğrafya*. Ankara: Nika Yayınevi.

- Özçağlar, H. (2014). Tarihsel süreçte bucakların yönetsel bölünüş içindeki yeri ve önemi. *TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (1. baskı) içinde (s.285-296). Ankara: Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Özür, N. K. (2016). Şehirleşme sürecinde olan kasabalarda nüfus gelişimi ve yaş yapısı ilişkisi: Ilgaz (Çankırı). *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 20 (2), 409 – 435.
- Sınır Anlaşmazlığı, Mülki Ayrılma ve Birleşme İle Köy Kurulması ve Kaldırılması Hakkında Yönetmelik, (1988, 11 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı:19811). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19811.pdf>
- Sezen, T. (2017). *Osmanlı yer adları*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Şaşmaz, M. (2014). *Türkiye'nin idari taksimatı (1920-2013) V. Cilt*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü (TKGM) (2020). *Harita bilgi bankası mülki idare alanları*. <http://hbb.tkgm.gov.tr/home>.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2019). *2019 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi*. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>
- Türkan, O. (2017). Kastamonu ilinin idari coğrafya analizi (1935-2010). *Türk Coğrafya Kurumu 75. Yıl Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı* (1. baskı) içinde (s.39-57). İstanbul: Türk Coğrafya Kurumu Yayınları.
- Yakupoglu, C. (2015). Selçuklulardan bugüne Çankırı'nın Koçhisar kazası yaylakları ve bunlara konan köyler. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 2 (2), 81-118.
- Yazıcı, H., Koca, N. ve Koca, M. K. (2010). Coğrafi faktörlerin mülki yapılanma üzerindeki etkilerine bir örnek: Afyonkarahisar ili. *Amme İdaresi Dergisi*, 43, 109-124.
- Yeniden 16 kaza teşkiline dair kanun lâiyhası ve Dâhiliye ve Bütçe Encümenleri mazbataları, (1944, 19 Haziran), (1/296) *TBMM 217 no'lu Komisyon Raporu* <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d07/c012/tbmm07012086ss0217.pdf>
- Yeniden 16 kaza teşkiline ve 3656 sayılı kanuna bağlı cetvel ile 1944 malî yılı Muvazenei Umumiye Kanununa bağlı (D) ve (L) işaretli cetvellerde değişiklik yapılmasına dair kanun, (1944, 8 Ağustos). Resmi Gazete (Sayı:5777). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5777.pdf>

Türkan, O. (2020). Ilgaz ilçesinin yönetsel coğrafya analizi. *Humanitas*, 8(16), 414-436

Yürüdür, E. ve Başbüyük, A. (2002). Orta Kelkit Yöresi'nde idari yapılanmadan kaynaklanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 83-97.